

Чжан Цайджин

аспірантка кафедри педагогіки, іноземної філології та перекладу
Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця

СУЧАСНА ТЕХНОЛОГІЯ ФОРМУВАННЯ ІНШОМОВНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ В УМОВАХ НЕФОРМАЛЬНОЇ ОСВІТИ В КНР

Стаття присвячена результатам дослідження щодо формування іншомовної комунікативної компетентності в учнів у приватних загально освітніх закладах Китайської Народної Республіки (КНР). Схарактеризовані поняття «комунікативна компетентність», «іншомовна комунікативна компетентність», «взаємодія учасників освітнього процесу», «фасилітатор», «метод 'кепстоун'». Зазначено, що на процес навчання іноземній мові впливають традиційні та культурні національні особливості, які необхідно мати на увазі при формуванні іншомовної комунікативної компетентності в учнів. Обґрунтовано, що навчання на діалоговій основі, тобто педагогічна взаємодія є більше продуктивним у ході вивчення іноземної мови, тому що діалогова основа у процесі педагогічної взаємодії учителя й учня надає перспективу постійної комунікації на партнерських умовах, коли учень довіряє вчителю, що призводить до підвищення мотивації як з боку учня, так і з боку вчителя. З позиції педагогічної взаємодії на діалоговій основі учень стає повноправним активним діячем опановуючи навчальний матеріал свідомо та вмотивовано, а учитель виконує роль фасилітатора. Визначено, що організація навчального предмету на основі методу «кепстоун» спрямована на розвиток іншомовної комунікативної компетентності на інтегрованій основі, яка сфокусована на оцінювання та зворотній зв'язок учнів під час формування необхідних мовних умінь для практичного застосування їх в іншомовному середовищі. Експериментальним шляхом було визначено зв'язок між комунікативними компетентностями та інтерактивними методами навчання англійській мові. Іншомовна комунікативна компетентність була схарактеризована дескрипторами CEFR, а саме: загальна компетентність, комунікативна мовленнєва компетентність (лінгвістична, соціолінгвістична та прагматична), комунікативна мовна діяльність (рецептивна, продуктивна, інтерактивна та медіативна) й комунікативні мовні стратегії (рецептивні, продуктивні, інтерактивні та медіативні). Доведено, що залучення технології «кепстоун» до організації навчального курсу з іноземної мови дає можливість для учителя більш ефективно спланувати освітній процес та отримати кращі результати навчання з англійської мови учнями за рахунок їх повного занурення у процес вивчення мови та відповідальності за свої результати навчання.

Ключові слова: іншомовна комунікативна компетентність, неформальна освіта в КНР, технологія кейстоун 'capstone', комунікативна компетентність, навчання іноземній мові, організація навчального процесу.

Постановка проблеми. Сьогоднішній глобалізований світ неможливий без ефективної комунікації. Комунікативна компетентність виокремлюється роботодавцями як одна з найголовніших, тому питання формування комунікативної компетентності, зокрема іншомовної, стає наріжним питанням для освітян. Сертифікація рівнів володіння іноземною мовою є розповсюдженою і підготовка до складання іспитів починається зі школи, зокрема приватні школи зосереджують більшу увагу в освітньому процесі на підготовку до складання сертифікованих іспитів як в Україні, так і Китайській Народній Республіці (КНР). Проте, не зважаючи на велику кількість навчальних та методичних матеріалів, широку доступність онлайн курсів, питання технології формування іншомовної компетентності в учнів у сфері приватної освіти КНР залишається актуальним, зокрема організація освітнього процесу з навчання іноземної мови.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням особливостей та розвитку комунікативної компетентності присвячені праці Є Бондаренко, Т. Колбіної, І. Шевченко, О. Кулик, А. Кучер, І. Мендрух, В. Петренко, О. Ходакевич, Л. Дубкової, М. Canale and M. Swain, L. Tarvin, J. M. Woodside та інших. Сфера іншомовної комунікативної компетентності була предметом досліджень багатьох науковців, зокрема, С. Ніколаєвої, Н. Тучиної, Т. Борової, О. Волошиної та інших. Результати аналізу досліджень науковців щодо шляхів формування іншомовної комунікативної компетентності показали, що більшість науковців надавала перевагу опису сутності цього феномену, виокремленню елементів формування іншомовної комунікативної компетентності та методиці викладання іноземної мови, проте, не велика увага приділялася цьому питанню у розрізі залучення наукових доробок у сфері неформальної

освіти, зокрема звертаючи увагу на особливості формування іншомовної комунікативної компетентності у приватних закладах загальної середньої освіти КНР.

Мета статті. Метою цієї роботи є обґрунтування застосування технології «capstone» в організації навчального процесу у ході формування іншомовної комунікативної компетентності в приватних закладах загальної середньої освіти КНР.

Виклад основного матеріалу. Інноваційність сучасного світу все більше призводить до змін у освітній системі, яка повинна увесь час відповідати вимогам суспільства. Тому у процесі підготовки молодого покоління до майбутнього життя вчитель постійно вимушений шукати нові методи і форми роботи не залежно від дисципліни викладання щодо формування загальних та професійних компетентностей. В останні роки роботодавці висувають декілька трансверсальних компетентностей серед яких на першу позицію виокремлюють комунікативну компетентність.

Більшість дослідників визначають комунікативну компетентність як основу конкурентної переваги особистості як у робітничій сфері, так і в приватній [11].

Олена Кулик під комунікативною компетентністю розуміє «таку рису особистості, яка необхідна для успішного проведення комунікативної діяльності, тобто під час обміну інформацією повинна відбутися ефективна взаємодія учасників комунікативного процесу, які в процесі спілкування виступають в ролі суб'єктів і об'єктів одночасно» [4].

Отже, ефективна взаємодія учасників освітнього процесу є запорукою сформованості комунікативної компетентності.

Якщо розглядати іншомовну комунікативну компетентність у цьому руслі, то можна додати, що учасниками комунікації будуть іноземці. Так, С. Ніколаєва, О. Волошина, Л. Онуфрієва та інші вважають, що іншомовна комунікативна компетентність є здатністю успішно вирішувати завдання взаємодії і взаєморозуміння з носіями мови, яка вивчається, відповідно до норм і культурних традицій в умовах прямого й опосередкованого спілкування [5]. Таким чином, учителю іноземної мови необхідно спрямовувати навчальний процес на взаємодію з урахуванням міжкультурної особливості рідної та іноземної мов.

Особливістю ефективності формування іншомовної комунікативної компетентності є постійний пошук методів та форм викладання, що будуть продуктивними для учнів, які вивчають іноземну мову в умовах штучно створюваного іншомовного освітнього середовища із постійним впливом рідної мови. Також на процес навчання іноземній мові впливають традиційні та культурні національні особливості, які необхідно мати на увазі при формуванні іншомовної комунікативної компетентно-

сті в учнів. Можна зазначити, що вчитель сьогодні здійснює підготовку до занять у більшості самостійно, без залучення до цього учнів. Надмірна активність учнів на уроці також не завжди вважається вчителем доречною і може негативно вплинути на ефективність навчання. Оволодіння іншомовною комунікативною компетентністю, потребує, від вчителя підтримка діалогу з учнями. Навчання на діалоговій основі, тобто педагогічна взаємодія є більше продуктивним у ході вивчення іноземної мови.

Педагогічна взаємодія визначається різними науковцями як педагогіка співробітництва, в основі якої покладена спільна діяльність учителя і учня, що передбачає взаєморозуміння, єдність інтересів і прагнень, метою якої є особистісний розвиток учнів» [6, с. 637].

Діалогова основа у процесі педагогічної взаємодії учителя й учня надає перспективу постійної комунікації на партнерських умовах, коли учень довіряє вчителю, що призводить до підвищення мотивації як з боку учня, так і з боку вчителя, це відбувається за умов створення взаємних потреб, які впливають на мотиви, що призводить до взаємоузгодженої мети та спільно вибраних завдань, які знаходять шляхи вирішення у способі взаємодії тобто методах та формах проведення занять і отримання результатів навчання, як у кількісних, так і у якісних показниках у ході традиційного оцінювання та рефлексії. Змістом такої педагогічної взаємодії є вивчення іноземної мови. З позиції педагогічної взаємодії на діалоговій основі учень стає повноправним активним діячем опановуючи навчальний матеріал свідомо та вмотивовано, а вчитель виконує роль фасилітатора [1].

Словник М. Уебстер (Merriam-Webster) тлумачить поняття фасилітатор (facilitator) як той, хто полегшує виконання завдання, той, хто допомагає досягти результату (наприклад, у навчанні, у роботі чи у процесі спілкування), надаючи непряму або ненав'язливу допомогу, супровід чи догляд [9].

Як зазначають дослідники Н. Волкова й А. Степанова, фасилітатором є той, хто «перетворює процес комунікації на зручний і легкий для всіх його учасників» [2, с. 230].

Стиль поведінки вчителя-фасилітатора характеризується постійною інноваційною діяльністю в освітньому процесі, що привносить певні зміни у виборі методів і форм викладання, зокрема при вивченні іноземної мови.

Таким чином, при виборі методів і форм у ході навчання іноземній мові необхідно враховувати модули взаємодії вчителя і учня, де учень є повноправним діячем освітнього процесу, а вчитель виконує функції фасилітатора. Особливо такий підхід важливий при підготовці до складання комплексного іспиту з іноземної мови на виявлення рівня

володіння нею, це може бути як міжнародна сертифікація, так і на національному рівні, а також на рівні закладу освіти. У цьому випадку обираються методи, які інтегрують знання, уміння, навички та особисті якості учня для більш повного занурення у предмет вивчення. Також не менш актуальним є створення навчального середовища, яке сприятиме більш ефективному навчанню іноземній та буде насичене мотиваційними складниками.

Зазвичай до таких методів відносяться технології ситуативного моделювання освітнього процесу, зокрема кейс метод, симуляція, рольова гра, дебати тощо. Вибір того чи іншого методу залежить від мети та організації навчального процесу вивчення іноземної мови.

Цікавим та ефективним в організації освітнього процесу є метод кепстоун («capstone»). Кембріджський словник трактує поняття «кепстоун» як чиюсь найкращі досягнення або найкраща частина будь-чого [7]. Методика кепстоун дозволяє найкращим чином спланувати та організувати навчальну програму вивчення іноземної мови, яка містить інтеграцію знань з попереднього досвіду, застосування основних знань та вмінь для вирішення завдань з використанням іноземної мови, набуття навичок, які необхідні для ведення комунікації в іншомовному середовищі з носіями мови [12].

Організація навчального предмету на основі цього підходу спрямована на розвиток іншомовної комунікативної компетентності на інтегрованій основі, яка сфокусована на оцінювання та зворотній зв'язок учнів під час формування необхідних мовних навичок для практичного застосування їх в іншомовному середовищі.

Метод кепстоун організації навчального процесу має меті надати можливість учню отримати всебічний досвід у процесі вивчення мови, який містить інтегровані компоненти іншомовної комунікативної компетентності, а також їх оцінювання [10; 13; 14].

У процесі формування навчальної програми за основу були взяті компетенції користувача / того, хто вивчає мову, дескриптори рівнів володіння іноземною мовою, рекомендації щодо процесу вивчення та викладання мови, які описані у Загальноєвропейських рекомендаціях з мовної освіти: вивчення, викладання оцінювання (CEFR) [8]. У Рекомендаціях дається опис мовної особистості, яка вивчає іноземну мову з урахуванням різних рівнів її володіння. Вони є ефективними при розробленні навчальної програми з іноземної мови, тому що можна вибрати необхідні дескриптори комунікативної компетентності у залежності від мети навчання і з урахуванням стейкхолдерів освітнього процесу. Також Рекомендації містять шкали рівнів сформованості комунікативної компетентності, що мають наскрізну систему її оці-

нювання з відповідними видами діяльності щодо їх оволодіння, які ґрунтуються на діяльнісно-орієнтованому підході. Так, основними дескрипторами при формуванні іншомовної комунікативної компетентності є лінгвістична, соціолінгвістична та прагматична, проте, у процесі розвитку мовної особистості необхідно охоплювати повний спектр дескрипторів, а саме загальні компетентності, мовні комунікативні компетентності, мовну комунікативну діяльність та стратегії мовної комунікації, де останні два дескриптори мають рецептивну, продуктивну, інтерактивну та медіативну розгалуженість [8, с. 32].

Детальний опис іншомовних комунікативних компетентностей дозволяє більш чітко сформулювати результати навчання, що, у свою чергу, прогнозують методи та форми навчання. У виборі методів навчання іноземної мови велике значення відіграє комунікативний підхід на якому повинні ґрунтуватися обрані методи викладання іноземної мови. При застосуванні комунікативного підходу сам процес навчання стає моделлю комунікації, тобто ототожнюється з реальним використанням мови, що сприяє більш продуктивному практичному оволодінню мовою.

Інтегративні методи викладання іноземної мови є найбільш популярними, які застосовуються у процесі вивчення іноземної мови. Н. Голованець та В. Леган серед принципів інтерактивного навчання іноземній мові зазначають такі: «одночасна взаємодія (усі учні працюють в один і той же час); однакова участь (для виконання завдання кожному учневі дається однаковий час); позитивна взаємодія (група виконує завдання при успішній роботі кожного учня); індивідуальна відповідальність (при роботі у групі у кожного учня своє завдання)» [3, с. 60]. Ці принципи відповідають зазначеними нами вище умовами ефективного формування іншомовної комунікативної компетентності.

У процесі розроблення навчальної програми з дотриманням методу кепстоун було визначено зв'язок між компетентностями та методами навчання англійській мові на основі анкетування вчителів англійської мови однієї з приватних шкіл КНР. Учителям необхідно було визначити рівень ефективності (від 1 – самий не ефективний до 5 – найефективніший) застосування того чи іншого інтерактивного методу навчання у відповідності до запропонованих дескрипторів.

Виходячи із зазначеного вище, експериментальним шляхом серед методів навчання іноземній мові учнів старших класів щодо організації навчального процесу з використанням інтерактивних технологій були обрані як найбільш ефективні такі: практичне заняття, метод кейсу, метод проблемного навчання, симуляція, семінар-дискусія та метод спільного навчання. Іншомовна комунікативна компетентність була запропонована за CEFR

дескрипторами, а саме: загальна компетентність, комунікативна мовленнєва компетентність (лінгвістична, соціолінгвістична та прагматична), комунікативна мовна діяльність (рецептивна, продуктивна, інтерактивна та медіативна) й комунікативні мовні стратегії (рецептивні, продуктивні, інтерактивні та медіативні). Загальна компетентність учнів складається із знань, умінь життєвого досвіду, а також їх уміння вчитися, що становлять стилі навчання учнів, які необхідно враховувати у навчальному процесі. Комунікативна мовленнєва компетентність складається з таких компонентів як: лінгвістичного, соціолінгвістичного та прагматичного. Слід зауважити, що лінгвістична компетентність містить лексичні, граматичні, фонологічні знання та вміння та інші елементи мови, що переважно складають когнітивну систему мовлення. Соціолінгвістична компетентність стосується соціокультурних умов використання мови, а прагматична компетентність пов'язана з функціональним вживанням лінгвістичних засобів, наприклад, продукування мовних функцій, актів мовлення тощо. До видів мовленнєвої діяльності відносяться сприймання (рецепція), продукція, інтеракція та медіація [8].

До рецептивних видів діяльності відносяться такі: усне, аудіо-візуальне розуміння та розуміння текстів, рецептивні стратегії містять визначення ключових сигналів тексту та висновки щодо їх сприйняття. Продуктивні види діяльності включають усну та письму комунікацію, а продуктивні стратегії: планування, компенсування, контроль та корекцію. Інтерактивна діяльність у ході залучення інтерактивних методів навчання має свої компоненти, а саме: усна, письмова та онлайн інтеракція, опис якої стає актуальним, зокрема при використанні моделей змішаного навчання. До стратегій інтеракції відносяться процеси, що входять до усного діалогічного мовлення, де процес мовлення є сукупним кооперованим продуктом. Медіативна діяльність складається з трьох компонентів, які у свою чергу мають свої елементи опису мовленнєвої діяльності: медіативний текст, медіативні концепти (групова робота, лідерство командної роботи) та медіативна комунікація. Медіативні стратегії містять стратегії пояснення нових концептів та стратегії спрощення тексту [8].

За результатами опитування було з'ясовано, що більшість учителів приділяють увагу практичним заняттям, на яких навчають школярів переважно комунікативній мовленнєвій компетентності не беручи до уваги інші дескриптори оволодіння мовою (65%) в організації освітнього процесу. Також виявилось, що у процесі планування занять учителя більше дотримуються загальних нормативних документів та не залучують до цього процесу учнів (89%). Переважна кількість учителів іноземної мови користуються уже розробленими методичними рекомендаціями щодо складання

національних або міжнародних іспитів з рівня володіння іноземною мовою (84%), які містять більш формалізований тип підготовки до іспиту і за їх думкою залучення інших методичних рекомендацій призводить до менш ефективної готовності учнів до складання іспитів.

На спільному семінарі вчителів щодо обговорення результатів анкетування та презентації ефективності організації навчального процесу з застосуванням технології кепстоун, було визнано перевагу такого підходу до підготовки навчальних занять з іноземної мови, зокрема було наголошено на доцільності використання усіх визначених інтерактивних методів у залежності від виду діяльності, які описані у CEFR.

Висновки і пропозиції. Формування іншомовної комунікативної компетентності в учнів, особливо на етапах підготовки до комплексного іспиту з рівня оволодіння мовою охоплює багато складників, серед яких є організація навчального процесу, яка ґрунтується на студентоцентрованому підході та вимагає дотримання ролі фасилітатора від учителя. Залучення технології «кепстоун» до організації навчального курсу з іноземної мови дає можливість для учителя більш ефективно спланувати освітній процес, у якому іншомовна комунікативна компетентність буде формуватися на основі усіх зазначених дескрипторів, розвиток яких у комплексі призводить для кращих результатів навчання та постійну кореляцію у виявлених прогалинах щодо оволодіння учнями іноземної мови. Всебічне уявлення структури оволодіння іноземної мови дає можливість учителю більш ефективно підбирати навчальні матеріали для занять, погодження з думкою учнів у підборі навчального матеріалу призводить до більш вмотивованого засвоєння знань та набуття необхідних умінь та навичок. Підбір методів навчання на кожному етапі вивчення мови дає загальне уявлення щодо їх застосування у навчальному процесі та стимулює вчителя до експериментального моделювання кожного заняття, що безумовним показником професійного розвитку вчителя.

Подальші дослідження будуть спрямовані на розроблення моделі формування іншомовної комунікативної компетентності на основі технології кепстоун із залученням кваліметричного підходу.

Список використаної літератури:

1. Борова Т., Марчук А. Моніторинг системи управління педагогічною взаємодією викладача і студента в освітньому процесі ЗВО. Knowledge, Education, Law, Management. 2020. 1(6), 27–33. URL: <https://doi.org/10.51647/kelm.2020.6.1.5>
2. Волкова Н. П. Професійно-педагогічна комунікація. Київ: ВЦ «Академія», 2006. 256 с.
3. Годованець Н.І., Леган В.П. Короткий огляд інтерактивних методів навчання іноземної

- мови. Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: «Педагогіка. Соціальна робота». 2017. Випуск 1 (40), С. 60–62.
4. Кулик О. Д. Комунікативна компетентність: підходи до визначення та роль у формуванні мовно-мовленнєвої особистості. *Topical issues of education: Collective monograph*. Pegasus Publishing, Lisbon, Portugal, 2018. P. 148–162.
  5. Методика навчання іноземних мов і культур: теорія і практика / за загальн. ред. С. Ю. Ніколаєвої. Київ: Ленвіт, 2013. 590 с.
  6. Педагогічна взаємодія Енциклопедія освіти. Акад. пед. наук України / за заг. ред. В. Г. Кремень. Київ : Юрінком Інтер, 2008. 1040 с., с. 637.
  7. Capstone: Cambridge dictionary. URL: <https://dictionary.cambridge.org/us/dictionary/english/capstone>
  8. Council of Europe, Common European Framework of Reference for Languages: Learning, teaching, assessment – Companion volume, Council of Europe Publishing, Strasbourg, 2020. URL: www.coe.int/lang-cefr
  9. Facilitator: Merriam-Webster dictionary. URL: <https://www.merriam-webster.com/dictionary/facilitator>
  10. Hauhart R., Grahe J. Designing and teaching undergraduate capstone courses. San Francisco: Jossey-Bass, 2015. 288 p.
  11. Kucher A., Mendruk I., Khodakevych O., Dybkova L. Management of Formation of Communicative Competence of the Future Economists: Case Study of Ukraine. *Tem Journal-Technology Education Management Informatics*. 2019. № 8. P. 1127–1136.
  12. Lin J. Comparing different teaching methods in hospitality capstone courses. 2005. URL: <https://may.idm.oclc.org/login?url=https://www.proquest.com/dissertations-theses/comparing-different-teaching-methods-hospitality/docview/305423297/se-2>
  13. West C., Key C., Horton M. A Capstone assignment to measure student competencies as a program assessment tool. *The Journal of Baccalaureate Social Work*. 2012. 17, 167–190. URL: <https://doi.org/10.18084/basw.17.1.k4m14k45508w7866>
  14. Yip K. A. Chinese cultural critique of the global qualifying standards for social work education. *Social Work Education*. 2004. 23(5), 597–612. URL: <https://doi-org.may.idm.oclc.org/10.1080/0261547042000252316>

Zhang Caijing. Modern technology for the students' foreign language communicative competence development in non-formal education in PRC

The article deals with the results of a research on the foreign language communicative competence development in students in private general educational institutions of the People's Republic of China (PRC). The concepts of "communicative competence", "foreign language communicative competence", "interaction of participants in the educational process", "facilitator", "capstone method" are highlighted. It is discussed that the process of teaching a foreign language is influenced by traditional and cultural national peculiarities, which should be taken into account when developing students' foreign language communicative competence. It is grounded that dialogue-based learning, i.e. pedagogical interaction, is more productive in the process of learning a foreign language, since the dialogue basis in the process of pedagogical interaction between teacher and student provides the prospect of constant communication on partnership terms, when the student trusts the teacher, which leads to increased motivation on the part of both the student and the teacher. From the standpoint of pedagogical interaction on a dialogue basis, the student becomes a full active participant, mastering the educational material consciously and motivated, and the teacher plays the role of a facilitator. It has been determined that the organisation of the subject on the basis of the capstone method is aimed at developing foreign language communicative competence on an integrated basis, which focuses on assessment and feedback of students in the formation of the necessary language skills for their practical application in a foreign language environment. The relationship between communicative competences and interactive methods of teaching English was determined experimentally. The foreign language communicative competence was characterised by the CEFR descriptors, such as general competences, communicative language competences (linguistic, sociolinguistic and pragmatic), communicative language activities (reception, production, interaction and mediation) and communicative language strategies (reception, production, interaction and mediation). It has been considered that the involvement of capstone technology in the organisation of a foreign language course enables teachers to plan the educational process more effectively and obtain better results in English language learning by students due to their 'full' involvement in the language learning process and responsibility for their learning outcomes.

Key words: foreign language communicative competence, non-formal education in China, capstone technology, communicative competence, foreign language teaching, organisation of the educational process.